

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมอาคาร

ในปัจจุบันเราอาจแยกประเภทของสถาปัตยกรรมเป็นหลายประเภทขึ้นตามกิจกรรมของมนุษย์ที่สนองต่อความต้องการทั้งทางกาย ทางความรู้สึกในจิตใจและทางความคิดที่เกิดจากสติปัญญาและความรอบรู้ของมนุษย์ด้วย ประกอบกับมีปัจจัยที่กำหนดลักษณะของบ้านมีอยู่ 8 ปัจจัย (บัณฑิต จุลาสัย : 2540, 31) คือ

- 1) ภูมิประเทศและภูมิอากาศ
- 2) ประยุกต์วิทยาหรือเทคโนโลยี
- 3) ทรัพยากรหรือวัสดุ
- 4) ระบบเศรษฐกิจ
- 5) ฐานะทางสังคม
- 6) อำนาจการบริหารปกครอง
- 7) ความเชื่อค่านิยม อุดมการณ์
- 8) โอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนา

นอกจากนั้นแล้ว ผุสดี ทิพทัส (2536:3-70) ยังได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาประกอบการออกแบบทางด้านสถาปัตยกรรมอาคาร ที่มีผลต่อรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมว่ามีอยู่ 5 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและดินฟ้าอากาศ
2. ปัจจัยด้านการใช้สอย
3. ปัจจัยด้านวัสดุก่อสร้าง
4. ปัจจัยด้านงบประมาณและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ
5. ปัจจัยด้านการแสดงออกของอาคาร

อีกทั้งผุสดี ทิพทัส (อ้างแล้ว:2) ยังได้กล่าวว่า “ประเภทของสถาปัตยกรรมยังขึ้นอยู่กับรูปแบบและกฎเกณฑ์ทางสังคม (6) ในอดีตอาจจำแนกประเภทของสถาปัตยกรรมตามบทบาทของผู้อุปถัมภ์งานสถาปัตยกรรมในแต่ละกลุ่มชนได้ ประเภทของสถาปัตยกรรมจึงมีจำกัดเฉพาะอาคารของพระมหากษัตริย์หรือชนชั้นปกครองกับอาคารทางศาสนาเท่านั้น

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยตามที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไปมีรูปแบบต่างๆ กัน มีทั้งที่ได้วางแผนจัดให้เป็นที่อยู่อาศัย และที่มีได้มีการวางแผน ดังนั้นที่อยู่อาศัยจึงมีหลายรูปแบบ สำหรับชนิดที่มีการวางแผน อาจจำแนกเป็นรูปแบบต่างๆ ได้ดังนี้

1. บ้านเดี่ยว เป็นที่อยู่อาศัยที่สร้างโดยเอกเทศ ไม่มีผนังเชื่อมติดกันกับใคร ตัวอาคารสามารถเปิดหน้าต่างได้รอบทุกด้าน มีความสะดวกสบายในการอยู่อาศัยมากที่สุด
2. บ้านแฝดหรือบ้านคู่ เป็นที่อยู่อาศัยที่มีด้านหนึ่งติดกัน หรือจับเป็นคู่ๆ จึงเรียกว่าบ้านแฝด ที่อยู่อาศัยแบบนี้ไม่สามารถเปิดหน้าต่างด้านที่ติดกับหน่วยที่อยู่อาศัยที่เป็นคู่ที่อยู่ได้ จึงเปิดหน้าต่างได้ 3 ด้าน มีความสะดวกสบายน้อยลง
3. บ้านแถวหรือเรือนแถว เป็นที่อยู่อาศัยที่มีด้านข้าง 2 ด้านติดกับที่อยู่อาศัยหน่วยอื่น หรือเรียกว่าจับเอาบ้านเดี่ยวมาเรียงต่อกันยาวเป็นพืดเป็นแถว ที่อยู่อาศัยแบบนี้จะเปิดหน้าต่างได้เพียง 2 ด้าน และเปิดไม่ได้ 2 ด้าน เนื่องจากติดกับหน่วยอาศัยอื่น จึงมีความสะดวกสบายน้อยกว่า 2 แบบแรก
4. อาคารชุด เรือนชุด ห้องชุด หรือคอนโดมิเนียม เป็นที่อยู่อาศัยประเภทหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นที่อยู่อาศัยที่อาจจัดให้มีความสะดวกสบายก็ได้ แม้ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัยประเภทที่มีการเฉลี่ยเอกสิทธิ์ที่ดินร่วมกันก็ตาม ที่อยู่อาศัยประเภทนี้หากจัดโดยไม่ประหยัดจนเกินไปสามารถทำเป็นที่อยู่อาศัยที่ดีได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อที่ของหน่วยที่อยู่อาศัย สถานที่ตั้งและการจัดสาธารณูปโภคเป็นต้น

2.3 รูปแบบการใช้ที่ดินในเขตเมือง

ในการแบ่งประเภทใช้ที่ดิน สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (Chapin, 1965: 370-375)

1. การใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัย (Residential area)
 - ร้านค้าและโรงเรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ในการออกแบบเพื่อที่พักอาศัย มีการให้บริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ในพื้นที่
 - ความเชื่อมโยงกับถนนสายหลัก และระบบขนส่งมวลชน เพื่อเชื่อมโยงสู่สถานที่ทำงานและพักผ่อนหย่อนใจ และควรจะใช้ถนนสายรองอยู่ในพื้นที่ เพื่อเป็นที่พักอาศัย จะต้องพิจารณาด้านสภาพแวดล้อม การระบายน้ำ และทัศนียภาพ

- อยู่ในพื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง หรือหลีกเลี่ยงพื้นที่สูงชัน หรือมีความผิดปกติ
- มีโอกาสเลือกความหนาแน่นของย่านพักอาศัยในระดับต่างๆ เช่นที่พักอาศัยหนาแน่นสูงจะต้องอยู่ใกล้การขนส่งมวลชน อยู่ใกล้ถนนสายหลักและใกล้ศูนย์กลางการค้า สำหรับที่พักอาศัยหนาแน่นน้อยจะอยู่ในบริเวณพื้นที่แคบๆ ระหว่างถนนสายหลักและระบบขนส่งมวลชน

2. การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม (Commercial area)

ได้แบ่งที่ดินเป็น 2 ลักษณะ คือ ย่านการค้าส่ง และย่านธุรกิจระดับภาค

ย่านการค้าส่ง มีกำหนดดังนี้

- มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางรวมของเมือง ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงความสวยงามของพื้นที่ใกล้เคียงด้วย
- ติดถนนสายหลักเพื่อการขนส่งสินค้าโดยตรง มีการคมนาคมทางด้านรถไฟได้สะดวก
- ขนาดที่ส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 5 เอเคอร์ เลือกที่ตั้งได้ทั้งในเมืองและชานเมือง
- สามารถปรับพื้นที่ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายสูง และอยู่บนพื้นที่ราบที่มีความลาดชันไม่เกิน 5%

ส่วนย่านธุรกิจระดับภาค มีหลักการดังนี้

- อยู่ใกล้เส้นทางที่มีการจราจรผ่านหนาแน่น และจำแนกบริการได้ดังนี้
- ศูนย์บริการบริเวณบนทางหลวง จะตั้งอยู่รอบนอกเมือง มีขนาดพื้นที่เพียงพอในการบริการที่สามารถเข้าถึง มีโรงแรมและประโยชน์การใช้ที่ดินด้านอื่นๆ อย่างเหมาะสม และจะตั้งอยู่บนถนนสายหลักเพื่อเข้าสู่เมือง
- ศูนย์กลางธุรกิจประจำเขต มีการประกอบกิจกรรมด้านค้าปลีก การเงินและการบริหารในบริเวณที่สามารถติดต่อได้สะดวก ควรตั้งในบริเวณที่มีการจราจรสูงสุด มีที่จอดรถเพียงพอสำหรับผู้มาติดต่อธุรกิจในย่านนั้น
- ย่านการค้าในศูนย์กลางธุรกิจระดับภาค ที่ตั้งจะต้องมีถนนสองสายผ่าน มีกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น ร้านอาหาร การเงินและบันเทิง และบริการเพียงพอที่จะมีไว้ตลอดในเวลาจับจ่ายซื้อสินค้า
- ศูนย์กลางธุรกิจรอบนอก ซึ่งประกอบด้วยการค้าขายทางเกษตร, ขยายรถยนต์ สำนักงานควรจะมีที่ตั้งบริเวณทางแยกถนนวงแหวนกับถนนสายประธาน มีที่ว่างเพียงพอในการจอดรถและบริการ

- มีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางรวม โดยรวมศูนย์กลางย่อยต่างๆ เข้ามาเป็นศูนย์กลางเดียวที่มีที่จอดรถเพียงพอและที่ว่างอื่นๆ

3. การใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรม (Industrial area)

- มีระบบการขนส่งเข้าถึงพื้นที่บริเวณ เช่น ที่ตั้งอุตสาหกรรมเมื่ออยู่บริเวณเขตชานเมืองหรือนอกเมืองออกไป จะต้องมารถไฟ, ถนน, และการขนส่งที่สะดวก
- พื้นที่น้ำไม่ท่วมขัง และค่าใช้จ่ายน้อยในการพัฒนา อยู่บนพื้นที่ที่มีความลาดชันไม่เกิน 5%
- สามารถเลือกที่ตั้งอุตสาหกรรมได้ทั้งในบริเวณเมืองหรือชานเมือง
- มีความสัมพันธ์กันกับการใช้ประโยชน์ของที่ดินอยู่ล้อมรอบ
- มีระบบไฟฟ้า ประปา การกำจัดของเสียพร้อม
- ที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม คนงานสามารถเดินทางมาทำงานโดยสะดวก

4. การใช้ที่ดินเพื่อสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

สถานที่ตั้งระบบสาธารณูปโภคควรจะเป็นที่ตั้งที่เหมาะสมเพียงพอสำหรับบริการประชาชน เช่น ประปา, สุสาน, การกำจัดขยะ, สถานีคมนาคม เป็นต้น ส่วนระบบการขนส่งและถนนได้แบ่งประเภทการขนส่ง ดังนี้

5.1 ทางด่วน (Expressway) เป็นทางที่สร้างเพื่อรับรองการจราจรอย่างเดี่ยวและด้านของพื้นที่อาจมีการใช้สอยเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีเลย

- Parkway คือ ทางด่วนที่มีการตัดผ่านทางสาธารณะ
- Expressway คือ ถนนส่วนใหญ่ที่เป็นทางหลวงที่แบ่งช่องทางสวน
- Freeway คือ ทางด่วนที่มีการควบคุมทางเข้าออกอย่างเต็มที่และแบ่งแยกการจราจรที่มีข้อขัดแย้งออกจากกัน

5.2 ถนนสายหลัก (Major Arterial) คือ ถนนที่ต่อเนื่องจากทางด่วนซึ่งมีการใช้พื้นที่สองข้างทางได้ อาจจะต้องมีการควบคุมเกี่ยวกับด้านการจราจร

5.3 ถนนสายรอง (Collector Street) คือ ถนนเชื่อมโยงต่อจากถนนหลัก มีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อย บางที่อาจไม่มีข้อบังคับรายละเอียดมากเท่าถนนสายหลัก หรือไม่มีเลย เป็นการใช้ถนนภายในพื้นที่ท้องถิ่น

5.4 ถนนภายในท้องถิ่น (Local Street) คือ ถนนที่มีหน้าที่เพื่อเชื่อมโยงเข้าออกสู่แปลงที่ดินริมถนนเท่านั้น